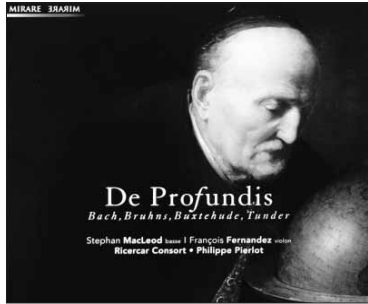

WOORD, KLANK & BEELD

CD KLASSIEK

De profundis
Ricerca Consort

Uit de afbeelding op het cd-hoesje kun je misschien opmaken dat het label Mirare een hoogst onvrijwillige opname aan de man wil brengen. Maar eigenlijk bundelt deze cd allerlei Bijbelse wijsheidsteksten, onder meer uit de Psalmen en het boek Wijsheid, maar evengoed uit het Hooglied. En die zijn niet allemaal in treurstemming. Ondanks het duister is de kaft niet meteen een beeld van treurnis. Het gaat om een werk van Gerrit Dou, een van de betere fijnschilders uit de Hollandse Gouden Eeuw, en is het portret van een man die een wereldbol aandachtig verkent. Misschien is het wel een handelaar in koloniale waren die wil weten waar zijn schip zich wel mag bevinden.

Het Ricercar Consort, onder de leiding van onze landgenoot Philippe Pierlot, staat nu al vele jaren borg voor voortreffelijk gedocumenteerde en bestudeerde barokmuziek. Volgend jaar bestaan ze zelfs al een kwarteeuw. Hier wordt het ensemble versterkt met de stevige bas-bariton Stephan MacLeod, die evenzeer vertrouwd

is met het vroege repertoire, en door violist François Fernandez. Laatstgenoemde aarzelt niet om ook de grotere strijkinstrumenten te bespelen: de viola, de viola da gamba en da spalla – zelfs de viola d'amore. Daaruit alleen reeds blijkt dat deze 'vedelaar' de barokmuziek volledig beheerst en zich geen fluit aantrekt van de latere specialiserings onder de instrumentalisten.

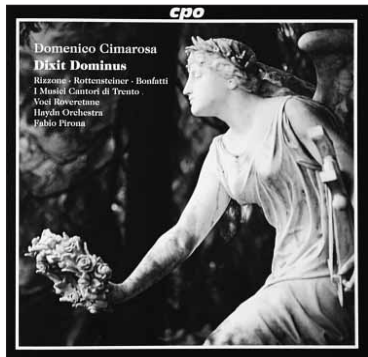
De bundel is samengesteld uit werken van Johann Christoph Bach, Bruhns, Buxtehude en Tunder. In feite allemaal componisten uit het noorden van Duitsland, meer bepaald uit de havenstad Lübeck. Tunder en Buxtehude volgden elkaar op, Bruhns was een leerling van Buxtehude en via de oude Bach, die meer dan honderd kilometer te voet aflegde om de fameuze *Abendmusicken* van deze grote organist te horen, mag zoon Johann Christoph evengoed in dezelfde traditie geplaatst worden.

Er staan veel prachtige, bezinnende nummers op deze cd. Van Nikolaus Bruhns hoorden we het *De profundis* en bij Buxtehude voel je hoe de componist met plezier aan het spelen gaat met het zinnelijke *Ich bin ein Freund*. De instrumentale verbindingsdelen zijn van de minder bekende Hamburgse componist Dietrich Becker en de cd besluit met een majestueus *lamento* van J.C. Bach waarin je in de begeleiding alle nervositeit van de maniëristische stijl bespeurt. (JC)

De Profundis, door het Ricercar Consort onder leiding van Philippe Pierlot, met Stephan MacLeod (bas) en François Fernandez (viool), MIRARE (distributie Harmonia mundi), MIR 041, 21,25 euro.

CD KLASSIEK

Vier Sonatas Cimarosa

Of Domenico Cimarosa politieke bedoelingen had met zijn toonzetting van de psalm Dixit Dominus uit 1796, is niet duidelijk. In de psalmtekst is immers voldoende springstof voorradig: „De Heer sprak tot mijn heer: ga zitten aan mijn rechterhand en ik leg uw vijanden aan uw voeten als een voetbank (...) De Heer staat aan uw rechterhand, koningen verslaat hij als zijn woede ontvlamt. Zo vonnist Hij over volken, overal in het rond liggen lijken: Hij verplettert de leiders overal op aarde.”

De keuze voor deze psalm op het moment dat de Franse Revolutie alle Europese regimes door elkaar

had gerammeld, is alleszins tegengesteld aan de keuzes die op hetzelfde moment iemand als Haydn maakte.

Cimarosa was in 1796 terug in Napels na een aantal jaar de koude van Sint-Petersburg te hebben getrotseerd. Openlijk engageerde hij zich voor de idealen van de Franse Revolutie. Hij componeerde zelfs een patriottische hymne ter gelegenheid van het verbranden van de afbeeldingen van de tirannen. Geen wonder dat Domenico in de gevangenis belandde en in ballingschap in Venetië stierf. Voor deze grote psalmbewerking in theatrale stijl verlangde hij veel *power*: drie solisten, een vierstemmig koor en een orkest met vier blazersgroepen. Majestueus dus en een beetje te nadrukkelijk om bezinnend en meditatief te zijn. Maar dat mag niemand van zulke vurige Napolitaan verwachten. (JC)

Domenico Cimarosa, *Dixit Dominus, Salmo per Soli, Coro e Orchestra*, door Cinzia Rizzone (sopraan), Sylvia Rottensteinere (mezzo) en Gregory Bonfatti (tenor), de koren I Musici Cantori di Trento en Voci Roveretane en het Orchestra Haydn di Bolzano e Trento onder leiding van Fabio Pirona, CPO (distributie Coda), CPO 999 988-2, 19,50 euro.

BOEK KUNST

Wie kent Kortjakje niet?
Bernard van Noordwijk

Velen beginnen bij het woord Kortjakje meteen het bekend liedje Altijd is Kortjakje ziek te neurien of zelfs te zingen. Maar kunt u uw kinderen of kleinkinderen uitleggen wat een boek vol zilverwerk is? In Nederland werden deze boekjes 250 jaar lang gebruikt, van de zeventiende tot de negentiende eeuw.

BOEK SPIRITUALITEIT

Zeven werken
Anselm Grün

De boeken van Anselm Grün ontstaan uit retraites of spreekbeurten die de auteur begeleidt en geeft in heel

Deze *erfenis van Kortjakje* toont ons de zilveren kunst waarmee deze kerkboekjes werden belegd. Het maakt er echte verzamelobjecten van. Het zilveren beleg gaat van een sluiting tot een volledige bedekking van de kaft, als ook een draagsnoer. Veelal Bijbels werden op deze wijze versierd, maar ook missalen en dergelijke kregen een meerwaarde dankzij dit edelmetaal.

Een hoofdstuk gaat over de typische Belgische boekbanden die afweken van de protestante exemplaren van onze noorderburen. In onze contreien werd een onderscheid gemaakt in zilver dat dienst moest doen als dagelijks gereedschap of als pronkstuk. De vraag luidde: „Is het om te gebruiken, of om naar te kijken? Als versteviging of voor de sier?”

Boeken met zilverwerk waren niet bedoeld voor de gemiddelde kerkganger. Prinsen, prelaten of prominenten lieten unieke exemplaren vervaardigen. Enkele unieke voorbeelden zoals voor een

Duitsland. Grün is immers niet allereerst schrijver, maar monnik-econoom van de abdij van Münsterschwarzach. Ditmaal mediteert hij over de zeven werken van barmhartigheid (honger voeden, dorstigen laven...) die hij opmerkelijk laat volgen door hoofdstukjes over de geestelijke werken van barmhartigheid (de bedroefden troosten, de dwalenden terechtwijzen...).

De lijstjes dateren uit de tijd van de kerkvaders, maar hebben natuurlijk een Bijbelse oorsprong. Grün, als monnik trouw aan de Schrift, verkent in de inleiding de Bijbelse wortels van de zeven werken, die hij terugbrengt op Matteüs 25, het oordeel van de Mensenzoon.

Opmerkelijk is dat hij in zijn uitleg ook Origenes volgt, die meen-

Frans koningskind, waarschijnlijk van het vorstenhuis Bourbon, of een boekbandje op bestelling voor de bisschop van Augsburg vervaardigd in 1688.

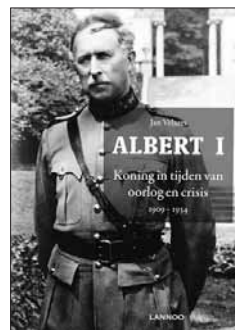
Ontelbare boekjes van zilverwerk in dit boek, een deel ervan wordt mede dankzij het Bijbels Museum in Amsterdam keurig bewaard. Welk nu juist dit van Kortjakje is, blijft echter een raadsel. (TH)

Bernard van Noordwijk, *De erfenis van Kortjakje. 250 jaar boekjes vol zilverwerk*, Kok, Kampen, 2009, 224 blz., 39,90 euro, ISBN 978 90 435 1680 8.

de dat de werken van barmhartigheid gericht waren op de persoon van Jezus. Dorstigen laven, betekent dan dat Jezus onze geestelijke dorst kan stillen. (EDS)

Anselm Grün, *Leven met compassie. De zeven werken van barmhartigheid*, Altiora, Averbode, 2009, 125 blz., 14,95 euro, ISBN 978 90 79956 03 6.

BOEK GESCHIEDENIS

Koning-ridder
en de politiek
Jan Velaers

Jan Velaers, docent rechtsgeleerdheid die eerder al tekende voor een studie over Leopold III, brengt thans een turf van een boek uit over de figuur van Leopolds vader, Albert I. Honderd jaar geleden trad deze immers aan als staatshoofd. Het is geen echte biografie van een royal, maar veeleer een studie over de politieke betekenis van de koning-ridder. Verwacht dus geen romantische prietpraat.

Het was Albert I die door zijn houding en moed tijdens de Eerste Wereldoorlog de eerste populaire

Belgische vorst was. Albert, die eigenlijk maar op de vierde plaats kwam voor de troonopvolging (zijn neef, vader en broer overleden), had echter ook een duidelijke visie op de politiek.

Drie belangrijke gebeurtenissen en ontwikkelingen tekenden zijn koningschap: de Eerste Wereldoorlog, de economische crisis nadien en de opkomende Vlaamse zaak. Ongetwijfeld het belangrijkste feit was de zogeheten 'staatsgreep van Loppem' in november 1918, waar Albert buiten het parlement om een nieuwe regering samenstelde, de socialisten voor het eerst regeringsbevoegdheid verleende en de krijtlijnen voor de naoorlogse politiek tekende.

Op dat moment was het prestige van de koning onaantastbaar, maar Velaers toont aan de hand van nauwgezet archiefwerk aan hoe voorzichtig de koning te werk ging. Zo toetste hij zijn ideeën af bij de toenmalige bisschop van Gent, om te weten of het katholieke volksdeel hem zou volgen.

Voor wie belangstelling heeft voor de Belgische geschiedenis tussen de twee wereldoorlogen is dit boek een goudmijn. Je merkt ook hoe nauwgezet de vorst de ontwikkelingen volgt. Er zijn ook bij-

zondere details te rapen: Albert liet het Vaticaan weten dat hij Jozef Ernest van Roey niet zag zitten als opvolger van kardinaal Mercier. Het werd toch Van Roey. Een besluit? Het bewind van de al te vroeg gestorven vorst werd eigenlijk helemaal getekend door de eerste wereldbrand, tijdens dewelke hij persoonlijk het Belgische leger behoevde voor waanzinnige slachtpartijen en nodeloze offensieven. (EDS)

Jan Velaers, *Albert I. Koning in tijden van oorlog en crisis*, Lannoo, Tielt, 2009, 1192 blz., 49,95 euro, ISBN 978 90 209 8621 1